
Zabytek miesiąca

Unikalna figurka z fajansu przedstawiająca grecką boginię Demeter, XVIII w.

W zbiorach Muzeum w Raciborzu, w Dziale Sztuki, znajduje się dość niezwykła i tajemnicza, bo unikalna i niewzmiankowana w opracowaniach badawczych dot. drobnej plastyki dekoracyjnej, figurka z fajansu przedstawiająca grecką boginię Demeter.

Z analizy porównawczej wyrobów i źródeł wynika, że najprawdopodobniej (bo brak sygnatury wytwórcy) została wykonana w Prószkowie na Śląsku w drugiej połowie XVIII wieku, gdyż jej modelunek plastyczny oraz tematyka odpowiada okresowi zarządu Jana Gottlieba Leopolda. W tym właśnie czasie przypada wprowadzenie do wytwórni prószkowskiej nowych wzorów i kształtów wyrobów, związanych z klasycystycznymi upodobaniami epoki, m. in. postaciami zaczerpniętymi z mitologii starożytnej.

Niewielka figurka o wymiarach 10,5 cm x 14 cm x 7,5 cm, skatalogowana pod numerem inwentaryzacyjnym MRS - 961 pochodzi ze zbiorów dawnego, czyli przedwojennego, muzeum w Raciborzu. Nie jest wiadome kto jako pierwszy uległ jej urokowi i sprowadził do Raciborza. Zabytek ma w sobie wiele pytań i wymagać będzie na pewno specjalistycznych badań.

Ceramiczne cudo wykonane jest z fajansu pokrytego glazurowaną polewą w kolorze kremowym, która choć zaciera nieco plastyczny modelunek rzeźby, jednak w tym przypadku nadal jest on dość czytelny. Fajans powstaje z tego samego surowca co porcelana, ale o niższej jakości, przez co jest grubszy, masywniejszy i nie przepuszcza światła. Nasza figurka jest pełnoplastyczną rzeźbą z tego właśnie rodzaju ceramiki, poddaną następnie obróbce termicznej, i to kilkukrotnej, bo malaturę, tu: występującą tylko na twarzy, też się wypieka.

Po garści wiadomości technicznych przejdźmy do merytorycznej warstwy zabytku. Nastąpiło lato, ciepłe i pracowite, a w szczególności miesiące lipiec i sierpień, bo to okres dojrzewania zbóż i zbierania plonów. Wcześniej wspomniane klasycystyczne upodobania objawiają się właśnie w prezentowanym zabytku.

Starożytni mieli swoich bogów oddelegowanych do poszczególnych dziedzin życia. W mitologii greckiej boginią żniw i rolnictwa była Demeter, jedna z najważniejszych bogiń panteonu greckiego, córka Kronosa i Rei, siostra m. in. Zeusa i Posejdona, która przewodniczyła cyklowi życia i śmierci na ziemi. Jej odpowiednikiem w mitologii rzymskiej była bogini Ceres.

Nasza figurka przedstawia właśnie tę boginię w postaci siedzącej nisko z ugiętymi nogami, nieco odchylonej do tyłu kobiety, podtrzymującej snop zboża pod prawym ramieniem. Bogini ubrana jest w klasyczny peplos, czyli suto marszczoną długą szatę wierzchnią, upiętą w talii, która jednak jak chiton spięta jest tylko na lewym ramieniu dla swobody ruchów wzorem pracujących fizycznie.

Artysta uchwycił najpracowitszą z bogiń w chwili odpoczynku po skończonej pracy na roli. Postawa siedzącej jest dość swobodna, z nogami ugiętymi w kolanach, przechylonymi na jej lewo. Prawa ręka jednocześnie obejmuje i wspiera się na snopku zboża, a lewa ręka leży swobodnie na kolanach. Korpus przechylony skośnie w jej prawą stronę, opiera się biodrem o snop zboża z opadającymi ku dołowi ciężkimi kłosami pełnymi ziarna od frontu. Szata suto namarszczona opada z tyłu obejmując postać u dołu, a z przodu swobodnie opada z lewego boku odsłaniając nagi biust zmęczonej bogini. Twarz z żywą, trochę prymitywną, barwnością na policzkach potęguje efekt wykonanego wysiłku. Włosy ma spięte ciasno na głowie, być może pod rodzajem czepca, i twarz o wyraźnych rysach i wypukłych policzkach, skierowana w prawo - skos patrzy przed siebie, oceniając efekt skończonego zadania.

Zabytek, chociaż nie jest w stanie idealnym i wymagać będzie w najbliższym czasie konserwacji, otwiera przed nami świat kruchy, delikatny, a jednak pełen uroku, wartościowych treści i smaku życia minionej epoki.